

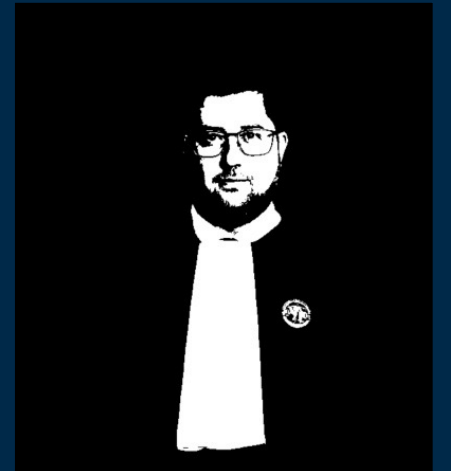

Верховний
Суд

СОЛІДАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Сергій Жуков

д.ю.н., суддя-спікер Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

- I. ВСТУП
- II. Визначення солідарної відповідальності у справах про банкрутство.
- III. Підстави для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності
- IV. Умови встановлення юридичного факту такого як загроза неплатоспроможності боржника
- V. Предмет доказування при вирішенні питання про покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство
- VI. Спосіб керівника боржника уникнути застосування до нього солідарної відповідальності
- VII. Дієвий спосіб керівника боржника обійти застосування до нього презумпції вини керівника боржника при розгляді господарським судом заяви про застосування солідарної відповідальності
- VIII. Порядок покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство
- IX. Розмір (сума) солідарної відповідальності керівника боржника за вимогами кредитора та порядку стягнення коштів
- X. ВИСНОВКИ

I. ВСТУП

21.10.2019 було введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства.

Кодекс України з процедур банкрутства, на відміну від Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», ввів новий вид цивільно-правової відповідальності, що застосовується у справах про банкрутство, а саме солідарну відповідальність, яка покладається на керівника боржника у тому випадку, коли боржник не звернувся до господарського суду з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство в місячний строк з моменту виникнення загрози неплатоспроможності.

Саме введення «солідарної відповідальності керівника боржника» вказує на те, що законодавець надає перевагу саме ініціюванню банкрутства не кредитором, а боржником, за умов визначених кодексом.

Наявність такої відповідальності, це захист кредиторів від накопичування боргів.

II. Визначення солідарної відповідальності у справах про банкрутство

Солідарна відповідальність керівника боржника – це вид спеціальної цивільно-правової відповідальності, притягненню до якої при здійсненні провадження у справі про банкрутство підлягає керівник боржника, який не звернувся до господарського суду в місячний термін у разі наявності загрози неплатоспроможності, за незадоволення вимог кредиторів на підставі заяви кредитора після зазначення в ухвалі господарського суду про виявлення такого порушення.

Сутність солідарної відповідальності полягає у залученні керівника боржника – юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження у справі про банкрутство, до солідарного обов'язку з виконання грошових зобов'язань боржника як правового механізму захисту та відновлення прав кредиторів, які були необізнані з його вини про стан неплатоспроможності боржника.

Тлумачення змісту частини шостої статті 34 КУзПБ свідчить, що суб'єктом солідарної відповідальності є виключно керівник боржника, в тому числі колишній керівник, оскільки наведена норма не містить жодних обмежень покладення такої відповідальності на керівника боржника, повноваження якого на час відкриття/здійснення провадження у справі про банкрутство припинились.

Постанова ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21.

III. Підстави для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності

Для покладення солідарної відповідальності на керівника боржника необхідним є доведення заявником та встановлення судом сукупності таких умов – юридичних фактів:

- порушення місячного строку на звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- наявності у боржника протягом цього строку або більше ознак загрози неплатоспроможності.

Загроза неплатоспроможності, відповідно до КУзПБ, настає у разі, якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами.

IV. Умови встановлення юридичного факту такого як загроза неплатоспроможності боржника

Умовами для встановлення щодо боржника такого складного за своїм змістом юридичного факту як загроза неплатоспроможності боржника є одночасна (зокрема протягом місячного періоду) наявність таких юридичних фактів:

- 1) існування у боржника щонайменше перед двома кредиторами зобов'язань, строк виконання яких настав та визначається за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо);
- 2) розмір всіх активів боржника є меншим, ніж сумарний розмір зобов'язань перед усіма кредиторами боржника, строк виконання яких настав.

Наявність у справі про банкрутство єдиного кредитора унеможливорює встановлення обставин (юридичного факту) загрози неплатоспроможності боржника.

Постанова ВС від 02.11.2022 у справі № 902/1068/20

V. Предмет доказування при вирішенні питання про покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство

До предмета доказування при вирішенні питання наявності підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство належить встановлення таких обставин:

- виникнення обставин, щодо загрози неплатоспроможності боржника;
- моменту виникнення загрози неплатоспроможності боржника;
- факту неподання керівником боржника до суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника в місячний строк з дня виникнення такого обов'язку;
- обсягу грошових зобов'язань боржника на момент виникнення загрози неплатоспроможності боржника.

Постанова ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 (також див. постанову ВС від 06.10.2022 у справі №903/988/20).

VI. Спосіб керівника боржника уникнути застосування до нього солідарної відповідальності

Частиною шостою статті 34 КУзПБ закріплено презумпцію вини керівника боржника у недотриманні ним обов'язку, встановленого абзацом першим цієї норми, адже положення цього абзацу визначають імперативним обов'язком керівника боржника зі звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Бездіяльність керівника, який ухиляється від виконання покладеного на нього КУзПБ обов'язку щодо подання заяви боржника про власне банкрутство, є протиправною, винною, спричинює майнові втрати кредиторів, порушує як приватні інтереси суб'єктів цивільних правовідносин, так і публічні інтереси держави.

Водночас керівник боржника як особа, яка притягується до солідарної відповідальності, спростовуючи названу презумпцію, має право довести у порядку, передбаченому положеннями статей 13, 74, 76–77 ГПК України, добросовісність, розумність своїх дій у недотриманні вимог абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ.

Постанова ВС від 06.12.2022 у справі № 910/2971/20

VII. Дієвий спосіб керівника боржника обійти застосування до нього презумпції вини керівника боржника при розгляді господарським судом заяви про застосування солідарної відповідальності

Якщо керівник боржника доведе, що виникнення обставин, визначених абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, не свідчило про стан загрози неплатоспроможності, тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент, з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі і щодо сплати обов'язкових платежів), і він, незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення, добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від себе максимальних зусиль для досягнення такого результату, то такий керівник з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільнений від солідарної відповідальності.

Для вирішення питання про покладення солідарної відповідальності на керівника суттєве значення має встановлення моменту, з якого у керівника боржника виникає обов'язок звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з огляду на наявну загрозу неплатоспроможності. Момент виникнення такого обов'язку в кожному конкретному випадку визначається моментом усвідомлення керівником критичності ситуації, яка очевидно свідчить про неможливість продовження нормального режиму господарювання без негативних наслідків для боржника та його кредиторів.

Постанова ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 (також див. постанову ВС від 06.10.2022 у справі №903/988/20).

VIII. Порядок покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство

Можна визначити два взаємопов'язані між собою етапи порядку застосування солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів:

I етап – розгляд господарським судом питання наявності підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності, що передбачає з'ясування дотримання керівником боржника вимог щодо звернення до суду в місячний термін, з дня виникнення загрози неплатоспроможності, саме з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство;

II етап – звернення кредиторів (після встановлення ухвалою суду порушення керівником боржника) з грошовими вимогами (попередньо визнаними судом) до керівника боржника та розгляд їх судом.

Розгляд господарським судом питання наявності підстав для покладення солідарної відповідальності відбувається на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство та може бути ініційованим учасниками справи про банкрутство (конкретний перелік таких учасників не зазначений в положеннях КУзПБ).

Розгляд вимог про стягнення коштів з керівника боржника у зв'язку з покладенням на нього солідарної відповідальності, здійснюється за правилами ГПК України в порядку, визначеному статтею 7 КУзПБ, у межах справи про банкрутство.

Постанова ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 (також див. постанову ВС від 06.10.2022 у справі № 903/988/20).

ІХ. Розмір (сума) солідарної відповідальності керівника боржника за вимогами кредитора та порядку стягнення коштів

Тлумачення абзацу другого частини шостої статті 34 КУзПБ свідчить, що право на звернення до керівника боржника про стягнення з нього коштів у розмірі вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, належить виключно кредиторам боржника після визнання судом усіх вимог кредиторів, тобто після постановлення ухвали за результатами проведення попереднього засідання.

З огляду на принцип конкурсного імунітету не допускається стягнення кредитором(ами) з керівника боржника коштів у рахунок індивідуального погашення заявлених вимог поза межами конкретної конкурсної процедури.

Постанова ВС від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 (також див. постанову ВС від 06.10.2022 у справі №903/988/20).

Тобто розмір солідарної відповідальності – сума вимог внесених до реєстру вимог кредиторів

Х. ВИСНОВКИ

Судова практика щодо покладення солідарної відповідальності у справах про банкрутство може бути корисною як учасникам у справі про банкрутство, які мають право ініціювати питання щодо застосування солідарної відповідальності керівника боржника, так і керівникам боржників, щодо до яких відкрите провадження у справі про банкрутство.

Як би то не було, але за боргами треба платити!!!

Тому солідарна відповідальність безумовно є важливим та дієвим правовим інстититом Кодексу України з процедур банкрутства.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!